

# Matt

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 49. szám, 2020. december 4.

A sakkról szóló írásában ([Sakk](#), *ÉS*, 2020/47., nov. 20.) Szilasi György szeretettel emlékezik meg egykori mentoráról, Dely Péter nemzetközi nagymesterről, miközben érdekes információkkal szolgál a királyi játék „teljes univerzumát” illetően. Információi, megfigyelései olyan emberről tanúskodnak, aki mestere odaadó tanítványaként alaposan elmélyült e játék részleteiben. Talán a sakk „szellemi sport”-ként való elkönyveltsége okozza, hogy cikkében a szerző egy olyan korábbi írásomra ([Részecskeboldogság](#), *ÉS*, 2020/45., nov. 6.) asszociál, amelyben többek között amellettt érvelek, hogy a világ természete egyszerre anyagi és szellemi.

Szilasi Györgyöt láthatóan nem győzte meg a mondandóm, de ellenvéleménye megfogalmazásában elmélyült tudás helyett itt mintha inkább csak a filozófiáról formált véleményeire, benyomásaira támaszkodna. Aquinói Szent Tamásról például az a benyomása, hogy kimentette „a filozófiát a metafizika fojtásából”. Ez az elképzelés legalább olyan bizarr, mint mondjuk az, hogy Mozart megmentette a kultúrát a zenétől. Merthogy a tomizmus *lényege* szerint metafizika, az első princípiumként felfogott lét tudománya.

Úgy tűnik, hogy a szerzőnek a kérdéses írásomban felvázolt álláspontom megítélésekor sem sikerül kimenteni magát benyomásainak fojtásából. Mert nézetemet először modern panteizmusnak, majd sima dualizmusnak nevezi. Ez azonban logikai lehetetlenség, hiszen a panteizmus a monizmus egy formája, és nincs olyan világmagyarázat, amely egyszerre lehetne monista és dualista.

Írásomban szóvá teszem, hogy a mentális tartalmakat fizikai részecskékre, illetve a természetes kiválasztódás melléktermékeire redukáló modern tudomány egyszerűen túl szegényes, hiányos képet ad a világról és benne az emberről. Nyakig adós marad annak megmagyarázásával, hogy a random mutációk és a genotipikus variációk egyéb forrásai a fizikai struktúrákon kívül miként generálják a fenomenológiát is, vagyis hosszú távú terveket, vágyakat, averziókat, a szimbolikus reprezentáció, az absztrakt gondolkodás vagy éppen a sakkozás képességét.

Ilyen magyarázat híján azzal a konklúzióval kellene beérnünk, hogy a szellem, a tudat csupán egyike az emberben és más élőlényekben előforduló sokféle ösztönös diszpozíció egyikének: a természetes környezethez való sikeres alkalmazkodás közben a zsiráfnek hosszú nyaka lett, a teknősnek páncélja, az embernek meg tudata.

Kritikusom minden metafizikai aggályoskodás nélkül beéri ezzel a naturalista konklúzióval, mondván: „A szellem kicsit lassan bújt elő, de mint tudjuk, nem lehet mindenki tökéletes.” Ennyi. Azt mondja, egyetért velem abban, hogy az embert esszenciálisan nem fizikai természete teszi emberré, csakhogy ő – nem engedve a naturalista huszonegyből – a „nem fizikai”-n egyszerűen „fizikai”-t ért. Mert míg szerinte őt a társadalom, a barátok, a család, a sakkcsapat és Dely Péter tette emberré, „ezek a nagyszerű emberek és társulatok fizikai valóságra utaló kifejezések”.

Úgy látja, hogy naturalista-fizikalista álláspontja igazolásához elegendő „az emberi elmék eddig felhalmozott historikus tapasztalatai”-ra hagyatkoznia. Szerintem viszont ez kevés. A felhalmozott tapasztalatok önmagukban – anélkül, hogy kritikus elemzés tárgyává tennénk őket – nem sokat érnek. A filozófia nem helyettesíthető tudománnyal (newtoni mechanikus fizikával vagy kvantumfizikával éppoly kevésbé, mint evolúciós pszichológiával vagy neurobiológiával). Még akkor sem, ha teológiai másnaposságában egyébként a modern ember kész helyettesíteni Istent a tudománnyal.

A tapasztalat, a gyakorlat „mélyelemzés” nélküli pusztá halmozásának hívságáról amúgy a Szilasi György által látogatott szépeplékű sakk-körökben is tudtak. Nyilván ő is emlékszik a régi, dohányfüstös klubszobákban keringő szállóigére, miszerint „gyakorlat teszi a pancsert”.